

UOT 338.12:33834:330.36

DOI:10.30546/JIECM.2023.3.33.

İQTİSADI RİSK DƏRƏCƏSİNİN AŞAĞI SALINMASI İSTİQAMƏTLƏRİ

¹Məhərrəm Cəlal oğlu Hüseynov, ²Sevinc Elman qızı Bayramova
³Gülöyşə Şöhrət qızı Vəliyeva, ⁴Türkan Mehti qızı Hüseynova

Azərbaycan Texnologiya Universiteti

Xülasə. Müasir dövrdə biznes fəaliyyətinin idarə olunması həm xarici və həm də daxili amillərlə şərtlənən çoxsaylı problemlərin kompleks həllini tələb edir. Əsas xarici amillərə makroiqtisadi vəziyyətin dinamikliyini, beynəlxalq maliyyə-iqtisadi sferada baş verən proseslərin Azərbaycan iqtisadiyyatına təsirinin artmasını, daxili bazarda rəqabətin güclənməsini, habelə biznesin idarə olunmasının hüquqi sahəsindəki qeyri- müəyyənliyini aid etmək lazımdır. Biznesmenlər üçün qeyri müəyyənliyin daxili amillərindən biri biznesin həm mövcud vəziyyəti və həm də perspektiv inkişafı haqqında tam həcmdə informasiyanın olmamasıdır. Belə bir vəziyyətdə biznesin idarə olunması yeni yanaşmanın formalaşmasını tələb edir. Menecmentin informasiya təminatı sistemə tələbat artır. Müasir bazar iqtisadiyyatı şəraitində informasiya rəhbərliyi təkcə mövcud vəziyyəti qiymətləndirmək üçün deyil və eləcə də, yaxın gələcəkdə xarici və daxili mühitdə baş verəcək dəyişiklikləri proqnozlaşdırmaq üçün lazımdır.

Açar sözlər: informasiya təminatı sistemi, iqtisadi risk, strateji risk, inflyasiya, istehsal xərcləri, maliyyə, biznes fəaliyyətinin idarə olunması

Giriş. Dövlət iqtisadiyyatın əsas subyektlərindən biri olmaqla bazar iqtisadiyyatı şəraitində iqtisadiyyatda əsasən nəzarət və tənzimləmə funksiyasını yerinə yetirir. Tənzimləmə funksiyasını dövlət iqtisadi proseslərdə inzibati və iqtisadi mexanizmlər vasitəsilə həyata keçirir. Dövlətin tənzimləmə funksiyası iqtisadi proseslərdə səmərəliliyin artırılması məqsədilə yaranmış müəyyən çatışmazlıqlar, pozuntular, iqtisadi inkişafda durğunluq yaradacaq amillər müşahidə edildikdə və ya gözlənildikdə həyata keçirilir. İqtisadi risklər iqtisadiyyatda fəaliyyətin təşkilinə, iqtisadi və idarəetmə qərarlarının qəbul olunmasına, eləcə də, yekunda iqtisadi fəaliyyətin nəticələrinə ciddi təsir göstərə bilər. Belə ki, əksər insanlar qeyri-müəyyənlikləri, gözlənilməz dəyişiklikləri əsasən müsbət hal kimi qəbul etmirlər. İqtisadi fəaliyyətin yekununda itirmə ehtimalının yüksək olması bir çox hallarda insanları fəaliyyətdən çəkindirir. Ölkədə qeyri-stabillik olduqda insanlarda iqtisadi fəaliyyətə maraq azalır, təşəbbüskarlıq səviyyəsi aşağı düşür. Bu isə ümumilikdə cəmiyyət üçün gələcək inkişafı ləngidə bilər. Sadə bir misal göstərə bilərik ki, ərəb baharından sonrakı dövrdə ərəb baharı baş vermiş ölkələrə səyahət edən turistlərin sayı kəskin azalmışdır. Yaranmış qeyri-stabil vəziyyətlə bağlı bu ölkələrin əhalisi mövcud çətinliklərə görə öz ölkələrinin gələcək inkişafına inamsız yanaşaraq Avropa ölkələrinə miqrasiya etməyə başlamışdır. Türkiyədə son zamanlarda baş verən terror hadisələri və Rusiya ilə yaranan gərginlikdən sonra turizm sektorunda müəyyən durğunluq yaranmışdır. Rusiyanın Türkiyənin kənd təsərrüfatı məhsullarının əsas alıcılarından biri olması ölkədə kənd təsərrüfatı sektorunda fəaliyyət göstərən sahibkarlara da təsirsiz ötüşmədi.

Mövzunun aktuallığı. Bu gün müəssisə və təşkilatların iqtisadi müstəqilliyi kreditorlar, sahibkarlar və işçiləri qarşısında məsuliyyət daşdığını özündə xarakterizə edir. Eyni zamanda, kommersiya təşkilatlarının menecerləri öz partnyorlarının etibarlı olmalarına və öz öhdəliklərini vaxtında yerinə yetirə bilmələrinə əmin olmaq istəyirlər. Çünki, şirkətlər hər zaman tədiyyəqabiliyyətli olmaya bilərlər. Ona görə də, müflisləşmə institutu müasir şəraitdə daha çox məna kəsb edir. Belə ki, müəssisə rəhbərliyi müflisləşmə riskinin maliyyə təhlilini və proqnozlaşdırılmasını bacarmalı və bu sahəyə diqqəti artırmalıdır. Buna görə də, onlar həm müflisləşmə proseduru ilə tanış olmalı, qarşıya

çıxan arzuolunmaz amilləri müəyyən etməli və maliyyə sağlamlaşdırması yollarını tapmağı bacarmalıdırlar. Yuxarıda deyilənləri nəzərə alsaq, mövzunun aktual bir problemə həsr olunduğunu görürük.

Tədqiqatın məqsədi: Respublikamızda həyata keçirilən müəssisənin risklərinin idarə olunması strategiyalarının mahiyyətinin tədqiq edilməsi tədqiqatın əsas məqsədini təşkil edir. Burada əsas məqsəd ölkəmizin sistemində yaranan iqtisadi risklərin öyrənilməsi, təsnif edilməsi, iqtisadi risklərin müəyyən edilməsi metodlarının və eləcə də, stress testinin araşdırılması və bu risklərlə hansı şəkildə mübarizə aparmasının tədqiq edilməsidir.

Tədqiqat obyektı: Müəssisələrin fəaliyyəti zamanı yaranan risklər və böhran şəraitində dayanıqlığı təmin etməyə yönəldilmiş iqtisadi risklərin idarə olunması metodlarıdır.

Tədqiqat metodları: Məqalədə sistemli təhlil və tədqiqat metodlarından istifadə olunmuşdur.

MATERİALLAR VƏ MÜZAKİRƏLƏR

90-cı illərin əvvəllərində Azərbaycanda yaranmış xaos vəziyyəti, siyasi-iqtisadi istiqrarsızlıq ölkədə təsərrüfatçılığın çökməsinə səbəb olmuşdu. Ölkədə həmin dövrdə xüsusi mülkiyyətə əsaslanan sahibkarlıq təsərrüfatlarının üstünlük təşkil etdiyi bazar iqtisadi sistemə keçidin əsası qoyulsa da, dövrün reallıqları göstərdi ki, dövlətin tənzimləmə siyasəti olmadan, əlverişli, iqtisadi risklərin aşağı səviyyəyə salındığı fəaliyyət mühiti yaradılmadan iqtisadi inkişafa nail olmaq mümkün deyil [1].

Dövlət iqtisadi riskləri tənzimləyərkən cari və strateji riskləri bir-birindən fərqləndirməlidir. Cari risklər cari dövr üzrə nəzərdə tutulan fəaliyyətin yerinə yetirilə bilməməsi, nəzərdə tutulan nəticələrin əldə olunmaması ilə bağlı yaranan risklərdir. Strateji risklər strateji hədəflərin düzgün seçilməməsi və ya strateji hədəflərə (nəticələrə) çatmaq üçün yerinə yetirilən fəaliyyətin uğursuzluğu halında yarana biləcək risklərdir.

Cari dövrdə həyata keçirilən düzgün iqtisadi fəaliyyətlə strateji riskləri azaltmaq mümkündür. Ancaq biz birmənalı şəkildə cari risklərin səviyyəsinin azaldılmasının strateji risklərin səviyyəsinin azaldılmasına müsbət təsir göstərəcəyini deyə bilmərik. 2008-ci ildə dünyada neftin 1 barrelinin qiyməti 120 dollar civarında olarkən ölkəmizdə dövlətin cari xərclərini yerinə yetirə bilməməklə bağlı risklərin səviyyəsi aşağı düşmüşdü. Bununla belə ÜDM-in strukturunda neft sektorunun payının yüksək olması, xarici ticarətin strukturunda iqtisadiyyatın digər sahələrinin payının aşağı olması, neft ehtiyatlarının gələcəkdə azalması, neftin qiymətinin dünya bazarında müəyyən olunması və ölkəmizin bu qiymətlərə təsir göstərmə imkanlarının olduqca məhdu olması, neftdən asılılıqla bağlı strateji risklərin səviyyəsini həmin dövr üzrə neftin qiymətinin yüksək olması aşağı salmamışdır [2].

Müasir dövrdə dünyada gedən qloballaşma prosesi, ayrı-ayrı ölkələrin iqtisadiyyatlarının bir-birinə inteqrasiyası prosesləri nə qədər sürətlənsə də, hər bir ölkənin öz milli iqtisadiyyatı, milli iqtisadi strategiyası mövcuddur. Hər bir ölkənin qloballaşma prosesindəki rolunu onun milli iqtisadiyyatının mövcud vəziyyəti müəyyən edir. Ölkələrin bu prosesdə gələcək üçün daha yaxşı nəticələr əldə etməsi onların öz milli iqtisadiyyatlarını hansı istiqamətdə və hansı səviyyədə inkişaf etdirə bilməsi, inkişaf strategiyasının düzgün qurulmasından asılıdır. Eyni zamanda, qloballaşma prosesindən yaranan risklər sağlam milli iqtisadiyyata malik olmayan ölkələrin bu proses nəticəsində iqtisadiyyatının ağır vəziyyətə düşməsinə gətirib çıxara bilər.

Azərbaycanın müstəqillik qazandıqdan sonra bazar iqtisadi sistemə keçməsi, dünya iqtisadiyyatına inteqrasiyasının sürətlənməsi ölkəmizi də global iqtisadi sistemin tərkib hissəsinə çevirmişdir. Bu baxımdan mövcud sistemdə yaranacaq risklərin qarşısının alınması üçün bu cür risklərin yaranmasının səbəblərinin öyrənilməsi, risklərə davamlı, sağlam milli iqtisadiyyatın qurulması həm ölkə iqtisadiyyatını global iqtisadi proseslərin mənfi təsirlərindən qoruya bilər, həm də bu prosesin müsbət tərəflərindən istifadə etməyə imkan yaradar.

Ölkə iqtisadiyyatının sahə strukturunda düzgün proporsiyalarının müəyyən olunması və bu

proporsiyalara uyğun iqtisadiyyatın hərtərəfli və səmərəli şəkildə inkişaf etdirilməsi, risklərə davamlı, sağlam milli iqtisadiyyatın qurulmasının əsas şərtlərindəndir [3].

Azərbaycanda iqtisadiyyatın strukturunda neft sektorunun üstünlüyü ölkə iqtisadiyyatının neftdən, neft gəlirlərindən asılılığının yüksək olmasına səbəb olur. Bu isə ölkə iqtisadiyyatı üçün müəyyən risklər yaradır. Bu risklərin yaranması aşağıdakı səbəblərlə əlaqədardır:

- Neftin satışı dünya bazarında həyata keçirilir və satış qiyməti tələb təklif əsasında formalaşır. Bu halda neft ixrac edən bir ölkə kimi Azərbaycanın dünya üzrə neft ixracındakı payını da nəzərə alsaq neftin satış qiymətinə təsir imkanları olduqca məhduddur. Qiymətə nəzarət imkanlarının olmaması qiymətlərlə bağlı qeyri- müəyyənliyi artıraraq doğru proqnoz vermə ehtimalını azaldır və bu da iqtisadiyyatı əsasən neft gəlirlərinə bağlı bir ölkə üçün iqtisadi riskləri artırır.

- Neft ehtiyatlarının tükənən təbii ehtiyatlardan olması və yaxın gələcəkdə ehtiyatlarının həcminin kəskin şəkildə aşağı düşəcəyi ilə bağlı verilən proqnozlara əsasən neft ixrac edən ölkə kimi bu sahə üzrə ölkənin gəlirlərinin azalması ehtimalını artırır.

Bu halda dövlətin strateji maraqlarının qorunması üçün mövcud və gözlənilən riskləri tənzimləməsi vacibdir. Azərbaycanda 2015-ci ildə baş verən devalvasiya bir daha göstərdi ki, ölkədə strateji risklərdən yaranan mənfi təsirləri azaltmaq üçün əvvəlcədən ölkə iqtisadiyyatı təkmilləşdirilməlidir. Bu istiqamətdə Azərbaycanda dövlət tərəfindən qanunvericilik bazasının və sisteminin təkmilləşdirilməsi, iqtisadiyyatın əsasən qeyri-neft sahələrinin inkişaf etdirilməsi üçün bir sıra proqramların qəbulu və icrası öz müsbət təsirini göstərmişdir.

Dövlət iqtisadi fəallığı artırmaqla iqtisadiyyatı inkişaf etdirə bilər. Nəzərə almaq lazımdır ki, bazar iqtisadiyyatı şəraitində iqtisadi fəallıq təsərrüfat subyektlərinin mənfəət əldə etmək imkanları genişləndikcə daha da artır. Ancaq hər bir fəaliyyət, hər bir qərar müəyyən riskləri nəzərə almağı tələb edir. Demək olar ki, bütün fəaliyyət sahələrində risklər mövcuddur.

Məqsədi yüksək qazanc əldə etmək olsa da, sahibkar riskin müəyyən həddindən sonra fəaliyyətdən imtina edir. Sahibkarın fəaliyyətdən imtina etməsi iqtisadi fəallığı azaldır. Bu isə müəyyən mənada fəaliyyət nəticəsində mümkün ola biləcək yüksək mənfəətin itirilməsinə səbəb olur. Bu mənada dövlətin əsas funksiyasından ibarətdir ki, riskin dərəcəsini sahibkarlar üçün qəbul edilə bilən səviyyəyə qədər aşağı salsın. Xüsusilə iqtisadiyyatın ölkə üçün strateji əhəmiyyətə malik olan elə sahələri olur ki, burada risk dərəcələri yüksək olur və sahənin inkişafı dövlət dəstəyi olmadan lazımi səviyyəyə çata bilməz. Buna misal olaraq biz kənd təsərrüfatında taxılçılıq sahəsini qeyd edə bilərik. Hansı ki, ölkədə ərzaq təhlükəsizliyinin təmin edilmədiyi halda xarici ölkələrdən asılılıq milli iqtisadi təhlükəsizliyin təmin edilə bilməməsi riskini artıracaqdır. Buna görə də, bir çox dövlətlər ən azı zəruri ərzaq məhsullarının yerli istehsal hesabına təmin edilməsi üçün bu sahədə fəaliyyət göstərən sahibkarlara müəyyən güzəştlər tətbiq etməklə, yardımlar göstərməklə, onların risklərini azaldırlar. Bu isə öz növbəsində iqtisadiyyatın risk dərəcəsi yüksək olan sahələrində iqtisadi fəallığın azalmasının qarşısını alır [4].

Sahibkarlar üçün əsas məqsəd yüksək mənfəət əldə etmək olduğu üçün əsas risk gözlənilən mənfəətin əldə edilə bilməməsi, itkilərlə üzləşməkdir. İstehsal xərclərinin istehsal olunmuş məhsul vahidinə düşən hissəsinin artması məhsulun qiymətinin artmasına bu isə satışın azalması ilə gəlirlərin, mənfəətin azalmasına səbəb ola bilər. Bu da öz növbəsində sahibkar üçün risk yaradır. Ölkə üçün xüsusi əhəmiyyət kəsb edən bir sıra sahələrdə fəaliyyət göstərən sahibkarlara dövlət vergi güzəştləri tətbiq etməklə, güzəştli şərtlərlə kreditlər verməklə, ssudalar və subsidiyalar verməklə onların risklərini azaldır. Bu isə həmin sahələr üzrə iqtisadi fəallığı artırmaqla həm də ölkənin strateji maraqlarına xidmət edir.

İqtisadiyyatda riskləri artıran bir digər amil isə inhisarçılıq fəaliyyətidir. İnhisarçılıq fəaliyyəti mövcud olan sahələrdə inhisarçı mövqeyə malik təsərrüfat subyektləri fəaliyyət göstərdikləri sahəyə yeni subyektlərin daxil olmasını və fəaliyyət göstərməsini hər vasitə ilə əngəlləməyə çalışırlar. Bu həmin sahə (bazar) üzrə fəaliyyətlə bağlı riskləri artırır. Bu isə inhisarçı fəaliyyətlə məşğul olan

təsərrüfat üçün müsbət olsa da, nə cəmiyyət üçün, nə də dövlət üçün səmərəli deyildir. Azərbaycanda inhisar fəaliyyətinin qarşısının alınması üçün qanun qəbul edilmişdir və bu məsələlərin tənzimlənməsi dövlət tərəfindən həyata keçirilir.

İnflyasiya yüksək həddə olduqda və dövlət tərəfindən idarə oluna bilmədikdə ölkədə maliyyə sabitliyi pozulur və təsərrüfat subyektləri üçün risklər daha da artır. Bu isə iqtisadi fəallığı azaltmaqla həm işsizlik səviyyəsinin, yoxsulluğun artması, həm də dövlətin gəlirlərinin azalması riskini artırır. İnflyasiya dövlət səviyyəsində tənzimlənən iqtisadi prosesdir. Buna görə də, dövlətin antiinflasiya siyasəti nə qədər əsaslı və düzgün şəkildə həyata keçirilərsə, inflasiya ilə bağlı iqtisadi risklərin azaldılmasında bir o qədər effektiv olacaqdır.

Nəticə

Bazar iqtisadiyyatına keçidlə əlaqədar Azərbaycan Respublikasında geniş miqyaslı islahatların aparılması zamanı “Maliyyənin idarə olunması” anlayışının tətbiqinə ehtiyac yaranmışdır. Keçid dövrünün ilk illərində ölkənin bir çoxmüəssisələri müflisləşərək ağır böhran vəziyyətinə düşmüşlər ki, bu da aktivlərin və kapitalın strukturunun optimallaşdırılmasını zəruri etmişdir. Müəssisələrin maliyyə-təsərrüfat fəaliyyətinin idarəetmə sisteminin təkmilləşdirilməsi, maliyyə bazarlarında əməliyyatların uğurla başa çatdırılması, iqtisadi resurslardan daha səmərəli istifadə edilməsi və rəqabət qabiliyyətinin yüksəldilməsi önəmli məsələyə çevrilmişdir [6].

Müasir dövrdə iqtisadi təhlilə dair iki yanaşma mövcuddur. Birinci yanaşmada iqtisadi təhlil geniş aspektdə başa düşülür, yəni kapital bazarı da daxil olmaqla ətraf mühit kontekstində təsərrüfat subyektlərinin idarə edilməsi ilə əlaqədar analitik işlərin bütün bölmələrini əhatə edir, ikinci yanaşma iqtisadi təhlilin əhatə sferasının mühasibat uçotunun təhlili ilə məhdudlaşdırılmasını nəzərdə tutur. İqtisadi təhlilin başlıca məqsədi müəssisənin maliyyə vəziyyətini obyektiv şəkildə xarakterizə edən əsas parametrləri, yəni aktiv və passivlərin strukturunda, debitor və kreditor borclarında, mənfəət və zərərin tərkibində baş verən dəyişiklikləri aşkara çıxarmaqdan ibarətdir. İşgüzar təşkilatların fəaliyyətlərinin səmərəliliyi birbaşa xarici mühitdə baş verən dəyişikliklərə adekvat idarəetmə reaksiyasından asılıdır. Xarici mühitdə baş verən qeyri-müəyyən və gözlənilməyən dəyişikliklərə uyğun olaraq strategiyaların hazırlanması və istifadəsi bu işə yardımçı qismində çıxış edir. Tədqiqatlar aşağıdakı nəticələri çıxarmağa imkan verir.

1. İqtisadi sistemdə investisiya layihələrinin reallaşdırılmasında investorların məqsədi mənfəət götürməkdir. Layihələrin xərcləri və gəlirlərinin kəmiyyətinə, onların səmərəliliyinə çox saylı risklər əhəmiyyətli dərəcədə təsir göstərə bilər. Yüksək kapitaltutumlu neft-qaz sənayesində resursların işlənməsində risklərin təsiri və qiyməti daha yüksəkdir. Belə layihələr üzrə idarəetmə qərarları böyük risk və qeyri-müəyyənlik şəraitində qəbul edilir. Ona görə də, “Əsrin müqaviləsi” əsasında sürətlə inkişaf edən neft və qaz sənayesində riskin tədqiqi və nəzərə alınması layihələrin səmərəliliyinin yüksəldilməsini təmin edən amillərdəndir.

2. Hal-hazırda investisiya layihələrində «risk» anlayışını mütəxəssislər müxtəlif mənalarda qəbul edirlər. Bəziləri risk ifadəsi altında nəticələrin istər müsbət və istərsə də mənfə alınması ehtimalını, başqaları isə mümkün itkiləri başa düşürlər. Müəllifin fikrincə risk anlayışı iqtisad elminə məxsusdur və idarəetmə nəzəriyyəsinin terminləri ilə sahibkarlıq fəaliyyətindən istər müsbət və istərsə də, mənfə nəticələrin ehtimalını göstərir. Bu və ya digər riyazi modelin istifadə edildiyi formalaşdırmanın sonrakı səviyyəsində risk ehtimal nəzəriyyəsinin terminləri ilə təsvir edilir.

3. Risk səviyyəsinin təyin edilməsində istifadə olunan risk əyrisi metodikasının prinsiplial nöqsanlarını aradan qaldırmaq məqsədi ilə risk əyrisinin qurulmasının iddiaçı tərəfindən təkmilləşdirilmiş metodikasının investisiya layihələrində tətbiqi aşağıdakılara imkan verir:

- risk əyrisinin qurulmasında nisbi göstəricinin əvəzində itkilərin səviyyəsinin yaranması tezliyindən və ya itkilərin həmin səviyyəsinin yaranmaehtimalından istifadə olunmasına;
- layihənin reallaşdırılmasında əlverişli sonluq ehtimalının adekvat əks etdirilməsinə;
- risk səviyyəsinin qiymətinin dəqiq təyin edilməsinə;

Tədqiqatın elmi yeniliyi:

- 1) İstehsal müəssisələrində risklərin idarə olunması siyasətinin məqsədi, vəzifələri və iqtisadi siyasətdə rolu kompleks şəkildə araşdırılmışdır;
- 2) İqtisadi risklərin idarə olunması siyasətinin tənzimləmə mexanizmlərinin geniş şəkildə müəyyən edilməsi onun daha aydın anlaşılmasına imkan vermişdir;
- 3) İqtisadi risklərin idarə olunması siyasətinin formalaşmasının əsas xüsusiyyətləri müəyyənləşdirilmişdir;
- 4) İqtisadi risklərin idarə olunması siyasətinin başlıca istiqamətləri təhlil edilmişdir;
- 5) Müəssisənin risklərin idarə olunması siyasətinin hazırlanması, reallaşdırılması və onun makroiqtisadi siyasətdə rolunun təkmilləşdirilməsinə dair təkliflər işlənib hazırlanmışdır.

Tədqiqat işinin tətbiqi əhəmiyyəti: Əsas müddəalar, nəticələr və irəli sürülən təkliflər müəssisənin idarə edilməsi siyasətində, o cümlədən, maliyyə menecmentinin həyata keçirilməsi zamanı risklərin tarazlaşdırılması və optimallaşdırılması ilə bağlı istifadə oluna bilər.

ƏDƏBİYYAT

1. “Azərbaycanın neft və qaz kəmərləri sistemi”. Azərbaycanın Neft Sənayesi üzrə İnformasiya və Resurs Mərkəzi. Bakı, 2006.
2. A.S. İsayev “İstehsalın təşkili əsasları”. Dərslik. Bakı. Azərneşr, 2009, 151 s.
3. Daniel Yergin. “Neft fəlsəfəsi”. 2 cildə. Bakı, 2006.
4. X.H. Kazımlı. “Qiymətləndirmənin əsasları”. Bakı, 2008.
5. E.M. Hacızadə, Z.S. Abdullayev. “Neft təsərrüfatının iqtisadi strukturunun modernizasiyası”. Bakı, 2003.
6. X.M. Yahudov. “Müəssisənin iqtisadiyyatı”. Dərslik. Bakı, “Çıraq”, 2005, 504 s.

УДК 338.12:338.34:330.36

Пути снижения степени экономического риска¹М. Дж. Гусейнов, ²С. Э. Байрамова, ³Г. Ш. Велиева, ⁴Т. М. Гусейнова

Резюме. В статье отмечено, управление бизнесом в современную эпоху требует комплексного решения многих проблем, вызванных как внешними, так и внутренними факторами. К основным внешним факторам можно отнести динамизм макроэкономической ситуации, возрастающее влияние процессов, происходящих в международной финансово-экономической сфере, на экономику Азербайджана, усиление конкуренции на внутреннем рынке, а также неопределенность в правовой сфере управления бизнесом. Одним из внутренних факторов неопределенности для предпринимателей является отсутствие полной информации как о текущем состоянии, так и о перспективах развития бизнеса. В такой ситуации требуется формирование нового подхода к управлению бизнесом. Спрос на информационную систему управления растет. В современной рыночной экономике управление информацией необходимо не только для оценки текущей ситуации, но и для прогнозирования изменений, которые произойдут во внешней и внутренней среде в ближайшее время.

Ключевые слова: система защиты информации, экономический риск, стратегический риск, инфляция, себестоимость продукции, финансы, управление бизнесом.

UDC 338.12:338.34:330.36

Ways to reduce the degree of economic risk¹M. J.Huseynov, ²S. E.Bayramova, ³G. Sh.Veliyeva, ⁴T. M.Huseynova

Summary. The article notes that business management in the modern era requires a comprehensive solution of many problems caused by both external and internal factors. The main external factors include the dynamism of the macroeconomic situation, the growing influence of the processes taking place in the international financial and economic sphere on the economy of Azerbaijan, increased competition in the domestic market, as well as uncertainty in the legal sphere of business management. One of the internal factors of uncertainty for entrepreneurs is the lack of complete information about both the current state and the prospects for business development. In such a situation, a new approach to business management is required. The demand for information management system is growing. In a modern market economy, information management is necessary not only to assess the current situation, but also to predict changes that will occur in the external and internal environment in the near future.

Keywords: information security system, economic risk, strategic risk, inflation, production cost, finance, business management.

Redaksiyaya daxilolma: 29.05.2023

Çapa qəbul olunma: 15.12.2023

